

Arvoisat juhlavieraat, rakkaat ystävät ja sukulaiset!

”Niin kauan kuin kansakunta rakastaa omaa historiaansa, elettyä muinaisaikaansa, niin kauan on myös toivoa sen tulevaisuudesta. Semmoinen orastava rakkaus on varmin todistus kansakunnan valveutuneesta itsetietoisuudesta, ja sen säilyminen osoittaa, ettei tämä tietoisuus ole hävinnyt, etteivät kansakunnan henkiset voimat ole ehtyneet.”

Sanat ovat J.V.Snellmanin.

Ja hän jatkoi: ”Se joka etsii historiasta syiden ja vaikutusten suhdetta, oppii helposti oivaltamaan, että jokaista aikaa, jokaista kansakuntaa ohjaa yleishenki, joka on vastustamaton, joka ei välitä yksilöiden itsekkästä pyrkimyksestä ja on kaikkien satunnaisuuksien yläpuolella. Tältä katsantokannalta on myös ihmiskunta joka hetki se, mikä sen tulee olla, tämän historian ketjun määrätty rengas, joka ei ole voinut jäädä pois eikä olla toisenlainen kuin se todella on. Tältä katsantokannalta myös ihmiskunnan sivistys kunakin aikana, kunkin sukupolven korkein tieto ja jaloin toiminta, yleishenki on oikeata humaniteettia.”

Snellman kehottaa antautumaan kaitselmuksen käteen ja etsimään oikeaa henkeä sieltä, mistä ihminen yleensä etsii totuutta ja oikeutta.

Historiaa ovat aina tehneet ja muovanneet elävät ihmiset, myös me tänään täällä olevat läsnäolijat.

Kun hänen majesteettinsa, Ruotsin kuningas Friedrich vahvisti vuoden 1734 lain, hän kirjoitti: ”Kun tuomarit ja käskynhaltijat, katsomatta ylhäisyyteen, voimaan, valtaan, sukulaisuuteen, vihaan tai kateuteen, kenenkään puolta pitämättä, auttavat jokaisen hänen oikeuteensa, oman ja vieraan maan miehen, alhaisen ja köyhän, samoin kuin ylhäisen ja rikkaan, ja puolustavat niitä, joita väkivallalla ja röyhkeydellä sorretaan, erittäinkin köyhiä leskiä ja orpolapsia, niin että totuus, rauha ja rehellisyys asuisivat maassa ja suuren Jumalan, korkeimman tuomarin, armo ja laupeus Meidän valtakunnassamme vahvistuisi ja enenisi.”

Vuodesta 1695 vuoteen 1697 Suuret kuolonvuodet katoineen ja kulkutauteineen riehuivat Etelä Savossa. Suur-Savon talonpojat

valittivat tuhansien ihmisten menehtyneen ja ainakin kolmannen osan taloista jääneen autioiksi. Moni talonpoika joutui lähtemään mieron tielle ja haudattiin kerjäläisenä vieraan pitäjän multiin. Suomi lienee menettänyt väestöstään ainakin neljänneksen. Eikä tässä vielä kaikki. Karoliinisoturien joukossa oli runsaasti eteläsavolaisiakin, jotka seurasivat Kaarle XII:ta voitosta voittoon Narvan tappotantereelta Puolaan, kunnes Pultavan luona 1709 kärsitty murskaava tappio luhisti Ruotsi-Suomen suurvalta-aseman yhdessä päivässä.

Suuren Pohjan sodan sytyttyä vuonna 1700 sota ulotti sotaväenottoja, ylimääräisiä veroja ja kulkutauteja lukuun ottamatta vaikutuksensa Etelä-Savoon vasta v. 1714 jolloin vihollinen ilmestyi Olavinlinnan edustalle ja pakotti sen antautumaan runsaan kuukauden kestäneen piirityksen jälkeen heinäkuussa, Pyhän Olavin päivänä 29.7.

Koko Etelä Savo miehitetiin. Venäläisvallan ensimmäiset vuodet 1714-16 olivat väestölle erityisen raskaita, sillä ryöstöjen ja hävitysten lisäksi miehittäjät kiskoivat talonpojilta veroja ja työsuorituksia, sekä ottivat miehiä armeijaansa.

Sota päättyi Uudenkaupungin rauhaan 30.8.1721 ja huomattaviin aluemenetyksiin; Liivinmaa, Viro, Inkeri, Käkisalmen lääni ja Viipuri luovutettiin Venäjälle.

Ruotsi –Suomi oli entinen suurvalta.

Rauhan jälkeen perustettiin Kymenkartanon ja Savonlinnan lääni, johon Savo kuului. Viipurin tapulioikeudet annettiin Haminalle. Maaherran hallintopaikaksi määrättiin Lappeenranta, jonka markkinoille Etelä- Savolaiset kuljettivat tuotteitaan.

Kun Ruotsin hattupuolueen lyhytnäköinen politiikka johti uuteen sotaan ja sitä seuranneeseen miehitykseen ja pikkuvihaan, niin Turun rauhassa Ruotsi menetti myös Lappeenrannan ja Savonlinnan ympäristöineen. Uusi raja jakoi mielivaltaisesti Etelä-Savon kyliä kahden esivallan alaisuuteen ja ns. ei kenenkään maan alueen muodosti mm. Punkaharju.

Jo Viipurin menettäminen oli merkinnyt lamauttavaa iskua Savon talouselämälle, etenkin sen kukoistavalle tervakaupalle. Kun Turun rauhassa menetettiin Hamina ja Lappeenrantakin, olivat Etelä-Savon perinteiset kauppatiet tukossa.

Kustaa III:n sodan aikana Etelä-Savolla oli rajamaakuntana sangen tärkeä asema. Savon prikaatin Mikkeliin ja Rantasalmelle sijoitetut yksiköt aloittivat hyökkäyksen kohti Savonlinnaa, joka ensimmäistä kertaa historiansa aikana joutui suomalaisten piirittämäksi.

Sodan päänyttämöllä Etelä-Suomessa, suunnitelmat eivät kuitenkaan sujuneet odotusten mukaisesti. Kustaan suunnitelma - sotalaivaston ja maihinnousuarmeijan yhteinen operaatio Pietaria vastaan - ei onnistunut. Seurauksena oli Anjalan liitto, jonka kirjelmään valtiopäivien koollekutsumisesta liittyi myös 33 upseeria Savon Prikaatista.

Seurasi Värälän rauha, jossa raja jäi entiselleen ja osa Etelä Savo edelleen Venäjän kaksoiskotkan alaisuuteen.

Venäläiset joukot aloittivat ilman sodanjulistusta Napoleonin toivoman sodan Ruotsi Suomea vastaan 21.2. 1808 pakottaakseen maan liittymään Englannin vastaiseen kauppasaartoon ja liittokuntaan. Jälleen Savo ja lähes koko Suomi olivat taistelutantereena. Eversti Sandelsin johtama 5 prikaati ryhtyi valtaamaan Savo takaisin. Eteneminen kuitenkin pysähtyi Juvan tasalle ja pian suomalaisten oli vetäydyttävä Kuopion pohjoispuolelle. Etelä-Savo vannoi sodan vielä kestäessä uskollisuudenvalan keisari Aleksanterille virkamiehistön esimerkin innoittamana.

Haminan rauhan seurauksena oli Etelä-Savon kannalta merkittävää, että Keisari liitti suosikkinsa Kustaa Mauri Armfeltin vaikutuksesta Vanhan Suomen ja v. 1743 Venäjälle menetetyt osat muun Suomen yhteyteen v. 1812. Maakunnan luonnolliset kauppayhteydet Suomenlahden rannikolle avautuivat jälleen.

Pitkällinen rauhan kausi kohotti Suomen ja Etelä Savon talouselämän ennen näkemättömään kukoistukseen.

Voimme vain kuvitella millaiset olivat juvalaisten ja savolaisten elämisen edellytykset suurvaltasotien ja muiden onnettomuuksien paineessa.

Ei voitu tuskin koskaan huokaista helpotuksesta; nyt elämään tulivat helpot päivät!

Varsinkin venäläisvallan ensimmäiset vuodet 1714-1716 olivat raskasta kärsimyksen aikaa. Mielivalta ja kurittomuus rehottivat esteettömästi, koska koko yhteiskuntalaitos oli hajoamistilassa. Saman kohtalon alaiseksi joutuivat epäilemättä Juva kuin muutkin Savon pitäjät.

Vuonna 1697 aloitti Henrik Poppius neljässä polvessa isästä poikaan periytyvän sarjan Juvan kirkkoherroja. Valmistuttuaan papiksi hän aluksi palveli Nevanlinnan kaupungin suomalaisen seurakunnan kappalaisena. Täältä hän siirtyi Sakkolan kirkkoherraksi. Valtakirjan Juvan kirkkoherranvirkaan hän sai 12.5.1697.

Henrik Poppiuksen virkakausi Juvalla sattui varsin kohtalokkaaseen aikaan. Suuret nälkä- ja kuolonvuodet oli jo tosin sivuutettu, mutta tuskin niistä oli selvitty kun alkoi suuri Pohjan sota ja sitä seurannut isoviha. Monet säätyläiset ja pappismiehet pakenivat vihollisen tieltä Ruotsin puolelle, mutta Poppius pysyi paikallaan koko isonvihan ajan. Monin tavoin kerrotaan hänen tällöin toimineen seurakuntalaistensa hyväksi yrittäen lievittää valloittajien taholta harjoitettua painostusta.

Vihollinen oli vanginnut ensimmäisenä miehitysvuonna Poppiuksen puolison ja lapset. Pappilaa ryöstettiin ja hävitettiin niin, että arvon kirkkoherra kadotti kaksi valtakirjaansa Sakkolan ja Juvan kirkkoherranvirkoihin. Rovastinvaltakirjansa hän sentään sai pelastettua pahoin turmeltuneena venäläisen sotilaan hallusta.

Hävityksen keskellä kukoisti kuitenkin romantiikka. Venäläinen kenraali Mosowski ihastui rovastin nuoreen ja kauniiseen Elisabeth-tyttöön ja lupasi säästää Juvan paloverolta, mikäli hän saisi neitosen puolisoiksi. Ilmeisesti heidät vihittiinkin ja Elisabeth seurasi valloittajaa Venäjälle, luultavasti Pietariin. Leskeksi jäätyään hän palasi kuulemma miehensä rikkaudet perineenä kotiseudulleen.

Vuonna 1748 Porvoon tuomikapituli lähetti kehotuksen Juvan papeille, jotta nämä yrittäisivät saada seurakuntalaisensa viljelemään potatoes-kasvia eli maapäärynää, joka menestyi kuohkeassa hiekkamaassa. Juvalaiset vieroksivat kuitenkin uutta kasvia, eikä perunaa syöty talonpoikaisissa talouksissa ennen vuotta 1805 juuri muualla kuin Narisen ratsutilalla ja lautamies Karvisella, jotka olivat tuoneet muutamia kappoja siementä Etelä-Suomesta. Perunan viljely vauhdittui vasta Suomen talousseuran ja kirkkoherra Gottlundin ansiosta.

Juvalaisten kaupankäynti oli vaikeutunut huomattavasti jo Uudenkaupungin rauhassa v. 1721 menetety Viipurin vuoksi. Uudet alueluovutukset kavensivat elinehtoja entisestään. Tapulioikeudet saaneeseen Loviisaan oli matkaa 25 peninkulmaa. Kesällä matkantekoa ei voinut ajatellakaan ja talvisin turvauduttiin ”Savon talvitiehen” joka kulki Mäntyharjun ja Iitin kautta Loviisaan. Eväät ja hevosen rehu ottivat oman tilansa kuormasta, johon mahtui kolme tynnyriä viljaa (tynnyri = 1,649 hehtolitraa)

Tervakauppa tyrehtyi tyystin ja sitä poltettiin enää vain kotitarpeiksi. Jonkin verran juvalaisten isäntien tiedetään käyneen Pohjanlahden rannikkokaupungeissa.

Riskeistä huolimatta harjoitettiin myös salakauppaa Viipurin kanssa.

Pitkät ja aikaa vievät verojyvä- ja kauppamatkat Loviisaan olivat hankalia toisellakin tavalla. Velkaantuminen sitoi talonpojan tuttuun kauppiaaseen, joka osti hänen tavaransa ja täytti reen suolalla, sokerilla, kahvilla, tupakalla, kankailla, raudalla ja erilaisilla metallituotteilla. Tämä ei välttämättä ollut turmioksi, mutta kaupunkielämällä oli omat houkutuksensa - kapakat, joita riitti myös reitin varrelle.

Kirkkoherra Gottlund valitti, että talonpoika saattoi matkallaan juoda kuormansa ja hevosensa, palata kotiin puolialastomana ja menettää vielä tilansakin velkojensa maksamiseksi.

Eli talousvaikeuksia ja arkisen elämän julmia totuuksia jouduttiin Savossakin katsomaan silmiin jo kauan ennen tämän ajan termeillä ilmaistuja lama- ja laskukausia tai pankkikriisejä, rötöksiä, tilien ja taseiden vajavaisuuksia.

Professori Jutikkala on arvioinut juvalaisten lukumääräksi v. 1749 yhteensä 4071 henkeä. Väkiluku nousi vuoteen 1800 mennessä lähes kaksinkertaiseksi, 7399 henkeen.

V. 1766 pitäjä jaettiin peräti 45:een köyhäinruotuun pitäjäkokouksissa. Köyhät jotka eivät mahtuneet ruotuihin, saivat avustusta vaivaiskassasta, johon kerättiin varoja köyhäinhaavilla ja perhejuhlissa saaduilla lahjoituksilla. Mielisairaiden hoito jäi järjestämättä; sairaat ihmiset aiheuttivat ympäri pitäjää kulkiessaan monenlaista haittaa ja saivat usein tylyn kohtelun osakseen. Sairaiden hoito oli aivan alkeellisella tasolla; vaikeimmat tapaukset kytkettiin seinään, mistä tulee vielä nykyäänkin käytettävä nimitys, seinähullu.

Mutta löytyi Juvalta ja Savosta kaukokatseisiakin miehiä. Nimittäin kapteeni Magnus von Fieandt, joka omisti tilan Vehmaan kylässä, lausui pitäjänkokouksessa mm. seuraavaa: ”Torpparit voisivat tässäkin maankolkassa vaurastua, jos isännät noudattaisivat toisia periaatteita kuin tähän asti on ollut tapana.”

Kirkkoherra Gottlund oli nimittäin kirjeessään Suomen Talousseuralle edellisenä vuonna vertaillut Hämeessä ja Uudellamaalla käytettyjä torpparisopimuksia Savossa käytettyihin ja ihmetellyt, miten torpparit saattoivat Savossa lainkaan elää. Silti Juvaltakin löytyi torppareita, jotka elivät paremmin kuin monet

talolliset. Muutamia palkittiinkin hyvästä talonpidosta ja mm. kunnan kapteeni Fieandt halusi kustantaa hopeisen hattusoljen palkkioksi parhaille torppareilleen.

Alati lisääntyvän väestön taloudellisia tarpeita ei talojen halkominen kyennyt tyydyttämään, vaan pyrittiin yhä enenevässä määrin talollisten tai säätyläisten torppareiksi. Vuonna 1790 oli Juvalla jo 121 torppaa, mutta vuosisadan vaihteessa tapahtui aivan tavaton nousu. Ruotsin vallan viimeisenä rauhan vuonna 1807 oli torppia kaikkiaan 443, joka tietää 85 % silloisesta taloluvusta.

Merkittävät ovat Juvan historiakirjan mukaan myös kuolleiden ja syntyneiden erot riippuen vallitsevista olosuhteista. Esim. vuoden 1789 kesä oli kuuma ja kautta vuoden esiintyi kuumetauteja, kesällä erityisesti punatautia ja syksyllä isorokkoa. Tuona mainittuna vuonna syntyneitä oli vain 181 mutta kuolleita 546. Vielä seuraavanakin vuonna kuolemansaaliksi oli runsas, 462 ruumista siunattiin hautaan Juvan kirkolla.

Kun vuoden 1791 jälkeen saatiin hyvä sato, väheni kuolleisuus ennätysmäisesti. Seuraavana vuonna oli haudattuja ainoastaan 94, kun taas syntyväisyys kasvoi 307:ään lapseen. Ehkäisy pillereitä ei ollut silloin vielä keksitty.

Oikeusjärjestyksen ja hallinnon osa-alue vaatisi oman esitelmänsä, mutta todettakoon, että eräs keskeinen elementti oli vuoden 1734 laki, jonka päämääräksi otettiin ikuisen ja muuttumattoman oikeusnormiston luominen. Se oli hyvin konservatiivinen ja heijasti 1600- ja 1700 -luvun oikeuskäytäntöä. Yhdenvertaisuutta lain edessä siinä ei tavoiteltu, vaan eri säätyjen erilaisia oikeuksia pidettiin itsestään selvinä. Myöskään rangaistusten osalta ei valistuksen lempeämpiä periaatteita tunnettu.

Siten vuoden 1734 laki sääti kuolemanrangaistuksen vielä peräti 68 rikoksesta. Lain kielen ytimekkyyttä ja yksiselitteisyyttä on paljon kiitetty. 1734 lakiin liittyy myös J.L. Runebergin runo Maaherra ja Albert Edelfeltin samanniminen maalaus, jossa Savo-Karjalan läänin maaherra Olof Wibelius pitää kiinni lakikirjasta ja vetoaa venäjän tsaarin lähettilään edessä oikeuteen saada vapaasti lakiin perustuen lausua mielipiteensä.

Kovatkin rangaistukset voivat olla joskus oikeutettuja, jopa kuninkaan mielestä, nimittäin eräskin Ruotsin kuningas totesi suunnilleen näin: ” Jos on ollut kuusikin vuotta kruununvoutina, joutaa jo hirtettäväksi!” Eräälle joka tuli kuninkaan luo pyrkimään kruununvoudiksi, hän lausui: ”Ai, että sinäkin aiot pyrkiä kruunua ryöstämään.”

Huonomaineisia virkamiehiä oli ennenkin, ei siis mitään uutta auringon alla.

Ehkä Juvalla asiat olivat hieman paremmin. Nimittäin Lauri Pasanen, Kupsalan isäntä, valitti 1675, että Ruotsin kuninkaan käskynhaltijat, Juvan nimismiehet harjoittivat häntä kohtaan suurta vääryyttä veronkannossa ja muussakin tahtoen karkottaa hänet talostaan. Hän pyysi, että hänelle annettaisiin nimismiehen tehtävät, koska hänen talonsa vanhastaan oli ollut nimismiehen virkatalona.

Kuningas kehotti maaherraa tutkimaan asiaa, mutta ilmeisesti ei nimismiesten havaittu harjoittaneen mitään vääryyttä, eikä Pasanen saanut nimismiehen tehtäviä hoitoonsa. Mahdollisesti hän tästä niin närkästyi, että muutamia vuosia tämän jälkeen lähti talostaan jättäen sen autioksi. Nimismiehet ryhtyivät tällöin itse viljelemään Kupsalaa oman talonsa ohella.

Ehkä voimme ajatella, että nimismiehet olivat ottaneet ohjenuorakseen Kuningas Salomonin sanat: ”Totuuden huulet pysyvät iäti, mutta valheen kieli vain tuokion. Kuninkaan huulilla on jumalallinen ratkaisu, hänen suunsa ei petä tuomitessaan. Puntari ja oikea vaaka ovat Herran, hänen tekoaan ovat kaikki painot kukkarossa.”

Lopuksi lyhyt tulkinta nimismies Anders Piikin käsialasta: Solmut kertovat sitkeydestä, oikealle viistous yritteliäisyydestä ja voimakas ala-alue, korkeuserot ja heittoliikkeet päättäväisyydestä, jopa aggressiivisesta halusta saada olosuhteet ja vastustajat taipumaan omaan tahtoonsa. Luovan voiman lähteitä omaava henkilö, joka ei halua jäljitellä ketään tai ei mitään, siksi hän ei myöskään halua kirjoittaa annetun mallin tai kaavan mukaan. Täyteläisyys käsialan yläalueella sen sijaan viittaa huumoriin, jolle on ominaista rehevyys ja elävät mielikuvat.

Päätän Lauri Viidan sanoin: Totuuden löytämiseen tarvitaan paljon parempi mielikuviutus, kuin sen hukkaamiseen.

Juvalla 20.7.2008

Lähteitä:

Juvan historia

Suomen historian Pikkujättiläinen

Etelä-Savon perinnealbumit I ja II

Osmo Oksanen: Käsiala, luonne ja kohtalo